

Tillsynsrapport Rån mot barn

– Kvaliteten i den brottsutredande verksamheten

Tillsynsrapport 2012:6
Utvecklingscentrum Stockholm
2012-11-22 (dnr ÅM-A 2012/0791)

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
	Granskningsgruppens rekommendationer.	3
2	Arbetets bedrivande.....	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	Projektorganisation.....	4
2.3	Total statistik	4
2.4	Urval.....	4
2.5	Rättslig reglering	5
2.6	Metod och arbetsätt.....	6
2.7	Utgångspunkter för granskningen	6
2.7.1	Allmänt.....	6
2.7.2	Relevanta utredningsåtgärder	7
3	Iakttagelser vid granskningen	8
3.1	Polisledda förundersökningar.....	8
3.1.1	Faktauppgifter	8
3.1.2	Aktgranskning	11
3.2	Åklagarledda förundersökningar	12
3.2.1	Faktauppgifter	12
3.2.2	Aktgranskning	15
4	Analys och slutsatser.....	18
4.1	Polisledda förundersökningar.....	18
4.2	Åklagarledda förundersökningar	20
4.3	Förslag till åtgärder och rekommendationer	23
	Bilaga – Granskningsmall, UC Stockholm, rån mot barn	25

1 Sammanfattning

Granskningen har avsett 156 nedlagda och inte inledda polisärenden. Vidare har granskningen omfattat 114 brottsmisstankar i åklagarledda förundersökningar där utredningen lagts ner eller åtal inte väckts.

I de *polisledda utredningarna* finns brister i kvalitén, det gäller bl.a. dokumentation och att tillräckliga utredningsåtgärder inte har vidtagits. Det finns också brister vad gäller förhör med målsäganden. I rapporten lämnas förslag till åtgärder som kan leda att en skäligen misstänkt kan identifieras i fler utredningar. Därmed kan fler utredning överlämnas till åklagare.

De *åklagarledda utredningarna* har varit godtagbara men även där finns vissa förbättringsområden. Adekvata åtgärder inom dessa områden skulle kunna leda till att åtal kan väckas i större utsträckning.

Vid utredning av brottet rån mot barn ska tidsaspekten och vissa betydelsefulla utredningsåtgärder sättas i fokus. Detta bör ses mot bakgrund av att särskilda tidsfrister gäller.

De avgörande åtgärder som ofta krävs för att uppnå en god kvalitét i utredningarna har identifierats. I rapporten behandlas frågor som rör anmälan och inledande åtgärder, målsägandefrågor, övervakningskameror, foto-konfrontation, brottsplatsundersökning, vittnen och annan bevisning samt dokumentation och metodstöd. Det konstateras också att utredningar där anmälan sker genom PKC håller en lägre kvalitét.

Granskningsgruppens rekommendationer.

Tidsaspekten

- Utredningarna ska komma igång i nära anslutning till brottet. Polisen ska inhämta relevanta uppgifter på brottsplatsen.
- Uppgifterna ska dokumenteras, t.ex. uppgifter om vittnen och övervakningskameror.
- Målsäganden ska höras så snart det är möjligt efter brottet.
- Målsägandens skador ska dokumenteras.

Utredningsåtgärder av betydelse

- Det är ofta nödvändigt med fler än ett målsägandeförhör.
- Målsägandens möjligheter till skadestånd ska utredas.
- Förundersökning ska bedrivas så länge bevisningen tillåter oavsett målsägandens inställning.
- Tvångsmedel ska användas i de fall där det finns förutsättningar.
- Framställan om målsägandebiträde och försvarare ska ske tidigt.
- Dokumentationen av utredningsåtgärderna ska vara tillförlitliga.

Förundersökningsledning

- Förundersökningsledaren ska vara aktiv.
- Direktiv ska ges i ett tidigt skede.

2 Arbetets bedrivande

2.1 Bakgrund

Av regleringsbrevet för budgetåret 2012 avseende Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen framgår att dessa myndigheter utifrån respektive ansvars- och kompetensområde ska granska kvaliteten i den brottsutredande verksamheten.

Särskild uppmärksamhet ska riktas mot ärenden som inte lett till lagföring samt ärenden där förundersökning inte inletts. Granskningen ska avse brottstyper av både enkel och komplicerad beskaffenhet. Myndigheterna ska utifrån granskningen göra en bedömning av om utredningsåtgärderna varit enhetliga och ändamålsenliga. Bedömningen ska utgå från ett effektivitets- och kvalitetsperspektiv. För det fall någon systematisk brist kan konstateras ska myndigheterna redovisa vilka åtgärder som behöver vidtas.

För genomförandet av uppdraget har det tagits fram en gemensam projektplan mellan Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen. Av denna framgår att ärendetypen "rån mot barn" är en av de brottstyper som ska granskas. Arbetet ska enligt den gemensamma projektplanen ske genom granskning av akter utifrån en bestämd granskningsmall.

Granskningen avseende "rån mot barn" har skett vid Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum Stockholm och resultatet av granskningen redovisas i denna rapport.

2.2 Projektorganisation

I projektet har deltagit vice överåklagare Ewa Nyhult (projektansvarig), kammaråklagaren Camilla Larsson (projektledare), kammaråklagaren Pär Andersson (medgranskare), polisinspektören Jörgen Ohlsson (medgranskare) och polisinspektören Fredrik Hedlund (medgranskare). För enkelhetens skull används begreppet "granskningsgruppen" i rapporten även om inte samtliga deltagit i alla delar.

Granskning har skett under ca 11 dagar och tidsåtgången har sammanlagt varit ca 180 timmar. Övrigt arbete, såsom t.ex. rapportskrivning och inhämtande av uppgifter, har tagit ca 80 timmar i anspråk.

2.3 Total statistik

Av framtagen statistik för 2011 framgår att polisen totalt behandlat 1 335 ärenden och att förundersökning inletts i 93 % av dessa ärenden. Av de ärenden där förundersökningen inletts har 19 % redovisats till åklagare.

Av statistiken för 2011 kan man vidare utläsa att åklagarna har beslutat i 764 brottsmisstankar. Av dessa avser 43 % beslut om ej lagföring och 57 % lagföringsbeslut.

2.4 Urval

De ärenden som granskats inom ramen för detta delprojekt är ärenden och brottsmisstankar som rör rån mot barn, det vill säga där målsäganden vid brottstillfället varit under 18 år.

Urvalet av akter har enligt beslut i huvudprojektet begränsats till ärenden där förundersökningar inte har inletts, där förundersökningen har lagts ned och där åtal inte har väckts. Enligt huvudprojektet har urvalet även begränsats till ärenden som avslutats med vissa motiveringar som har ansetts vara av betydelse för kvaliteten. Det innebär att beslutsgrunder för nedläggning som exempelvis preskription och förundersökningsbegränsning inte har tagits med.

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten har därefter gjort en beräkning av hur många ärenden som bör granskas. Beräkningen har skett utifrån en felmarginal på 15 procent. De närmare kriterierna för urvalsberäkningen framgår av huvudrapporten.

Kvalitetsgranskningen har därefter genomförts avseende 156 stycken ärenden vid Polismyndigheten och 114 stycken brottsmisstankar hos Åklagarmyndigheten som avslutats under år 2011. Flera av de granskade brottsmisstankarna har förekommit i ett och samma ärende.

Granskningen har omfattat både fullbordade rån/grovt rån och försök till rån samt osjälvtändiga brottsformer såsom t.ex. medhjälp till rån.

Det kan konstateras att i flertalet av de ärenden som har granskats har även gärningsmannen/gärningsmännen varit under 18 år (60 %). Vid granskningen har det vidare visat sig vara vanligt att denna typ av brott begås av två eller flera personer gemensamt.

2.5 Rättslig reglering

Nedan följer lagbestämmelser som är av betydelse för den typ av ärenden som granskats.

I 8 kap 5 § brottsbalken stadgas följande. "Den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara eller, sedan han begått stöld och anträffats på bar gärning, sätter sig med sådant våld eller hot till motvärn mot den som vill återtaga det tillgripna, dömes för rån till fängelse, lägst ett år och högst sex år. Detsamma skall gälla om någon med sådant våld eller hot tvingar annan till handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningsmannen och skada för den tvungne eller någon i vars ställe denne är. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är förfarandet som avses i första stycket med hänsyn till våldet, hotet eller omständigheterna i övrigt av mindre allvarlig art, dömes dock ej för rån utan för annat brott som förfarandet innefattar."

I 8 kap 6 § brottsbalken stadgas att om brottet är grovt döms för grovt rån till fängelse lägst fyra och högst tio år.

Av 2 a § i förundersökningskungörelsen (1947:948) följer att en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år ska bedrivas särskilt skyndsamt om brottet riktar sig mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan

så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

I 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare anges ett särskilt skyndsamhetskrav. Huvudregeln är att en förundersökning mot den som inte fyllt 18 år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa ska bedrivas med särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken.

2.6 Metod och arbetsätt

Varje ärende/brottsmisstanke har granskats utifrån den granskningsmall som gäller för hela projektet. Därutöver har det inom delprojektet – rån mot barn, tagits fram vissa ärendespecifika frågeställningar som är av betydelse.

De polisledda förundersökningarna har granskats av samtliga i granskningsgruppen. De åklagarledda utredningarna har uteslutande granskats av åklagare. Gruppen har kontinuerligt fört diskussioner kring hur frågeställningarna i mallen bör besvaras i syfte att nå samsyn och få så god kvalitet som möjligt i granskningen.

För att få en fullständig bild av de polisledda utredningarna har granskningsgruppen haft tillgång till polisakter i pappersform samt utdrag av ärendehistoriken. När det gäller de åklagarledda utredningarna har gruppen haft tillgång till såväl åklagarakter som polisakter i pappersform samt utdrag ur diarieblad från Cåbra¹. Vid granskningen av de åklagarledda utredningarna har det dessutom varit nödvändigt att inhämta uppgifter direkt från Cåbra.

Ett flertal kompletteringar har begärts av såväl polismyndigheterna som Åklagarmyndigheten eftersom akterna i flera fall varit så ofullständiga att det inte har varit möjligt att besvara frågorna i granskningsmallen.

2.7 Utgångspunkter för granskningen

2.7.1 Allmänt

Granskningen har inriktats på frågan om relevanta och effektiva utredningsåtgärder har vidtagits i utredningarna. Bedömningen om så har skett i det granskade ärendet har gjorts efter nedan redovisade utgångspunkter.

Presumtion för ett korrekt nedläggningsbeslut

- Vid granskningen av omfattande åklagarledda förundersökningar har motiveringen "bristande bevisning" bedömts vara korrekt utifrån det underliggande materialet, om det inte vid en mer översiktlig bevisprövning skulle ha framstått som tydligt att så inte varit fallet. Skälet

---

¹ Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem

är att det av tidsskäl inte varit möjligt att göra en mer ingående materiell prövning i de mer omfattande åklagarledda förundersökningarna.

Presumtion för att inleda förundersökning

- Det finns i princip alltid skäl för att inleda en förundersökning vid anmälan avseende rån mot barn.

Presumtion för att målsägande ska höras

- I vart fall ett målsägandeförhör bör hållas innan en utredning läggs ner för att det saknas spaningsresultat.

Presumtion för målsägandebiträde

- Huvudregeln är att ett målsägandebiträde ska förordnas vid utredning om rån mot barn, i vart fall när det gäller de åklagarledda utredningarna.

Presumtion för offentlig försvarare

- Försvarare bör förordnas, särskilt då gärningsmannen är under 18 år.

2.7.2 Relevanta utredningsåtgärder

Inför granskningen har vi utgått från att vissa utredningsåtgärder är särskilt viktiga ur kvalitetshänsyn.

Utredningsåtgärder av betydelse i det inledandet skedet

Det finns i princip alltid behov av inledande utredningsåtgärder i denna typ av ärenden. Följande åtgärder bör göras.

- Polisen bör inhämta bevisuppgifter på brottsplatsen i samband med anmälan.
- Målsäganden bör ges tillfälle att lämna sina uppgifter i nära anslutning till brottet.
- Polisen bör överväga åtgärder som t.ex. spårning med hund samt inhämta information om övervakningskameror.

Brottsplatsundersökning/teknisk undersökning

Det finns ofta behov av brottsplatsundersökning/teknisk undersökning vid denna typ av utredningar. Vid vår bedömning har vi utgått från att följande åtgärder bör göras.

- Tömning av mobiltelefoner.
- Fotografering och undersökning av kläder.
- Vallning av målsäganden på brottsplatsen vid förhör.

Annan bevisning

Vi har utgått från att följande åtgärder är av betydelse i bevishänseende.

- Inhämtande av telefonlistor enligt bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleövervakning).

Dokumentation av skador

Vid smärre skador kan en tydlig anteckning av en polismans iakttagelser eller ett journalutdrag tillsammans med tydliga fotografier vara tillräcklig dokumentation.

- Vid allvarigare eller mer komplicerade skador är utgångspunkten att ett rättsintyg ska inhämtas.

Fotokonfrontationer

Granskningsgruppen har utgått från att det ofta är aktuellt att genomföra fotokonfrontationer i denna typ av ärenden. Granskningsgruppen har emellertid godtagit även bildvisning som i strikt mening inte utgör fotokonfrontation, t.ex. uppvisandet av klassfoton.

Tvångsmedel

Personella och reella tvångsmedel kan ha stor betydelse för att nå framgång i denna typ av ärenden. Eftersom det ofta är fråga om flera gärningsmän är kollusionsfaran stor, i vart fall i inledningsskedet. Det kan dessutom finnas behov av att söka efter exempelvis stöldgods.

3 Iakttagelser vid granskningen

3.1 Polisledda förundersökningar

3.1.1 Faktauppgifter

Granskningen avser 156 nedlagda och inte inledda polisärenden. I fem av ärendena har polisen beslutat att inte inleda förundersökning, vilket borde ha gjorts i tre av ärendena.

Beslutsmotiveringar

Två beslutsmotiveringar förekommer i störst utsträckning.

- "Ej spaningsresultat" i 93 utredningar och
- "spaningsuppslag saknas" i 32 utredningar.

Felaktig beslutsmotivering förekommer i 42 av de 156 ärendena. Häri ingår beslut som borde ha motiverats på annat sätt och beslut där polisen gjort en felaktig bedömning.

Formerna för anmälan

I 53 % av ärendena har ärendet inletts genom att polisen kommit till platsen och i 38 % av ärendena har anmälan upptagits via Polisens Kontaktcenter (PKC).

Behov av inledande åtgärder

I den övervägande majoriteten av de granskade ärendena (99 %), har det funnits behov av utredningsåtgärder i det inledande skedet. I hälften av dessa (52 %) har också inledande åtgärder vidtagits. I 21 % har visserligen så skett, men åtgärderna har inte bedömts vara tillräckliga. Polisen inte vidtagit några inledande åtgärder i 27 % av ärendena.

Målsägandeförhör

I nästan samtliga fall, 148 ärenden (98 %), har det funnits behov av målsägandeförhör, i dessa har polisen hållit förhör med målsäganden i 112 utredningar (76 %).

Dokumentation

Dokumentation har skett av målsägandens skador i 50 av de granskade utredningarna (33 %) och av dessa har dokumentationen bedömts vara otillräcklig i 13 fall (26 %). Behovet av dokumentation har inte bedömts vid granskningen.

Vitnen

I 62 ärenden (41 %) har det funnits uppgifter om vittnen. Av dessa ärenden har vittnesförhör i lämplig omfattning hållits i 35 fall (56 %).

Brottsplatsundersökning

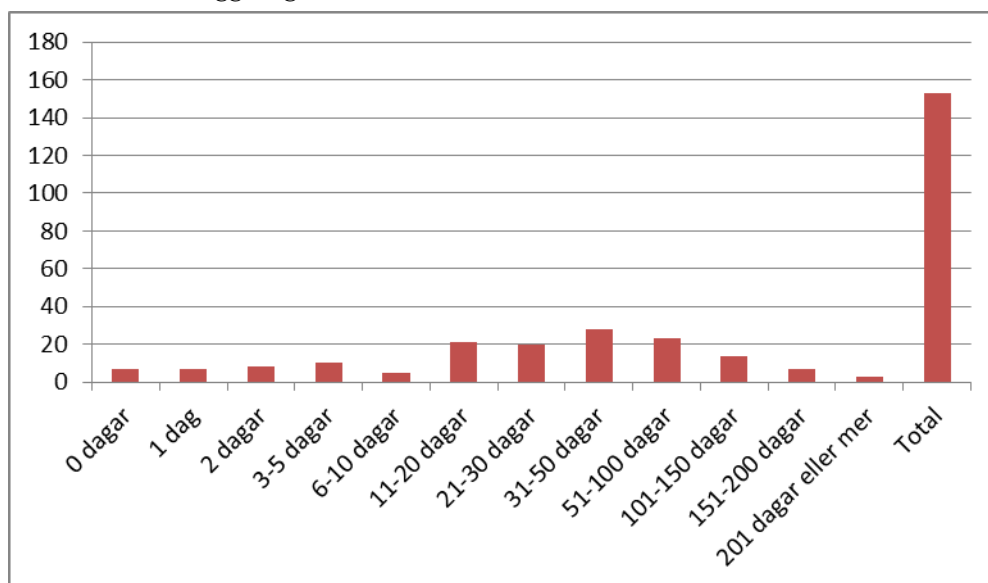
När det gäller frågan om det funnits behov av brottsplatsundersökning/teknisk undersökning har granskningen visat att det funnits behov av sådana undersökningar i 24 ärenden. I sju av dessa 24 ärenden har polisen underlåtit att göra sådana utredningar. I nio ärenden har polisen företagit undersökningar, men inte i tillräcklig omfattning.

Fotokonfrontation

Fotokonfrontation har genomförts i 28 av de granskade ärendena. Av de ärenden där någon konfrontation inte gjorts, 123 stycken, borde så skett i åtta fall. Vid flera av dessa utredningar, 42 stycken, går det inte att göra någon bedömning huruvida fotokonfrontation borde ha gjorts eller inte.

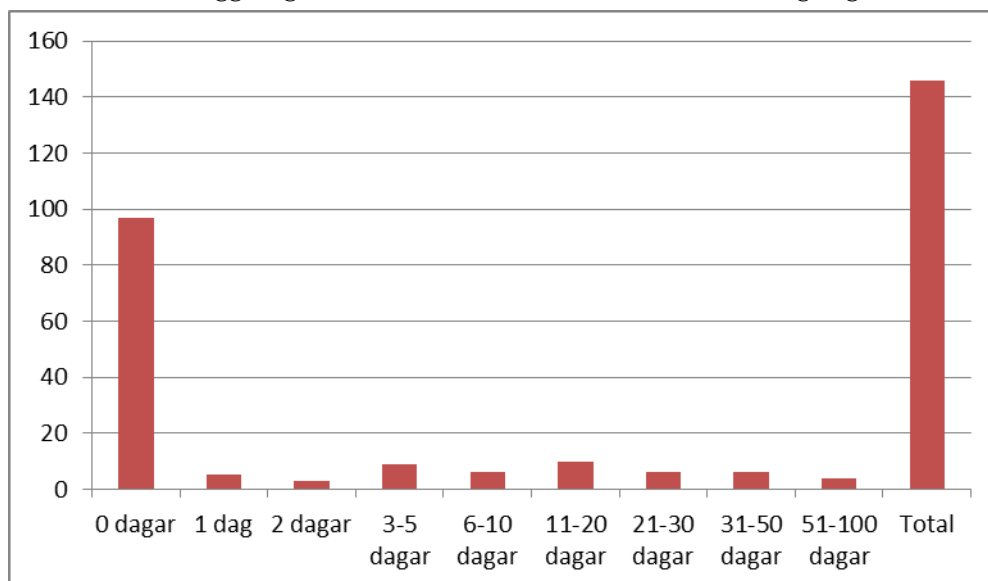
Handläggningstider

Tabell 1 Handläggningstiden: Polisanmälan till avslutade beslut

I tabell 1 visas att handläggningstiden från polisanmälan till avslutande beslut varierar. Cirka 70 % av ärendena har avslutats inom 50 dagar.

Tabell 2 Handläggningstiden: Polisanmälan till första utredningsåtgärd

Tabell 2 visar att i 97 ärenden har de första utredningsåtgärderna hos polis vidtagits direkt. I 26 ärenden har den första utredningsåtgärden vidtagits efter 10 dagar. Av dessa 26 ärenden har, enligt vad som framkommit av andra statistikuppgifter, 20 ärenden anmälts via PKC.

3.1.2 Aktgranskning

Anmälan

Vid aktgranskningen har det uppmärksammats att det har betydelse på vilket sätt en polisanmälan görs. Noterbart är att de anmälningar som gjorts via polisens kontaktcenter (PKC) ofta varit mycket bristfälliga. Vid denna typ av anmälan har det tagit längre tid innan de första utredningsåtgärderna blivit gjorda. Vidare har man missat att notera att det funnits möjlighet att fånga upp bildmaterial från t.ex. en övervakningskamera. Vid en del av de granskade PKC inledda ärendena kan man också göra den iakttagelsen att utredningarna lagts ner redan efter några dagar utan att målsäganden har hörts.

Målsägandeförhör

I majoriteten av de granskade polisärendena har målsägandeförhöret varit den första utredningsåtgärden. Målsäganden har vanligtvis hörts vid ett tillfälle, därefter har förundersökningen lagts ner. Det förekommer vidare att det brister i kvalitén på målsägandeförhören. Det kan särskilt gälla polisens underlåtenhet att ställa vida frågor som är av betydelse för möjligheten att identifiera en gärningsman. Ofta har frågorna i förhöret koncentrerats till uppgifter som har med själva brottets utförande att göra, men inte berört vad som hänt före och efter gärningen. Relativt sällan har andra åtgärder än förhör med målsäganden utförts i de ärenden som granskats.

Fotokonfrontation

Fotokonfrontation har sällan genomförts i de polisledda utredningarna.

Dokumentation av skador

Dokumentation av skador har ofta varit bristfälliga i de granskade ärendena. Som exempel kan nämnas vaga beskrivningar avseende skador i anmälan.

Tvångsmedel

Personella och reella tvångsmedel har tillämpats i liten utsträckning eftersom förutsättningar för ett sådant beslut har saknats. Det är möjligt att om ytterligare utredningsåtgärder vidtagits så hade förutsättningar kunnat finnas för tvångsmedelsbeslut.

I några av de granskade ärendena har det funnits möjlighet att, utifrån befintligt material, fatta beslut om tvångsmedel. Någon sådan åtgärd har emellertid inte utförts.

Skadestånd

Vid granskningen har uppmärksammats att det är sällsynt att polisen tar upp frågan om skadestånd i de polisledda utredningarna.

Inre spaning

I ett fåtal av de granskade ärendena finns det dokumenterat att polisen spridit bilder eller signalementsuppgifter inom polisen eller till externa kontakter (exempelvis fältarbetare eller skolpersonal) i syfte att få fram en skäligen misstänkt.

Handläggningstider

I en del av de granskade polisärendena har handläggningstiden varit lång. Polisen har i vissa fall avslutat ärendet lång tid efter det att den sista utredningsåtgärden vidtagits.

Målsägande/kommunikation

I de flesta ärenden som granskats är det oklart huruvida målsäganden är underrättad om att förundersökningen har lagts ner. Oklarheten kan bero på att meddelande om nedläggningsbeslut sedan en tid tillbaka skickas ut med automatik i anslutning till beslutet.

Dokumentation

I många av de granskade ärendena har dokumentationen varit bristfällig. Vid granskningen har man förstått att vissa utredningsåtgärder har gjorts, men det har varit svårt att utläsa vilka. Vissa handläggare för någon form av dagbok eller logg i sina ärenden, men det är relativt sällsynt. De akter som granskats har många gånger saknat beslut om nedläggning, tidpunkt för beslutet eller motivering till nedläggningsbeslutet. Många ärenden som varit inlagda i DurTvå² har saknat utskrivna ärendehistorik där man kan följa ett ärendes utveckling m.m. Avsaknaden av historiken kan även bero på att man från vissa polismyndigheter underlåtit att skicka med denna historik tillsammans med akten som ska granskas.

Mallar och lathunder

Vid granskningen har det uppmärksammats att vissa polismyndigheter har börjat använda sig av mallar och "lathunder" som är utformade specifikt för brottstypen. Som exempel kan nämnas utformade dokument som ger stöd för att utförligt beskriva målsägandens skador och "lathund" för inledande utredningsåtgärder.

3.2 Åklagarledda förundersökningar

3.2.1 Faktauppgifter

Granskningen avser 114 brottsmisstankar i åklagarledda förundersökningar som har lagts ner eller där åtal inte har väckts. Det innebär att flera av de brottsmisstankar som granskats kan ha ingått i en och samma förundersökning. I ca 60 % av fallen har även gärningsmannen varit under 18 år.

Beslut om att förundersökningen nedläggs har fattats beträffande 111 brottsmisstankar (97 %). Åtal har inte väckts för tre brottsmisstankar.

Den vanligaste beslutsmotiveringen är "bevisproblem". Beslutsmotiveringar med sådan innebörd förekommer beträffande 103 brottsmisstankar. I 10 fall har beslutsmotiveringen varit "ej anledning att anta brott". Vid granskningen har beslutsmotiveringen bedömts vara felaktig i ett fall.

---

² Polisens ärendehanteringssystem

Formerna för anmälan

Anmälan har skett på flera olika sätt. I majoriteten av brottsmisstankarna, dvs. 74 stycken (65 %), har förundersökningarna inletts genom att polispatrull kommit till brottsplatsen. Avseende 20 brottsmisstankar (17 %) har förundersökning inletts genom anmälan via Polisens Kontaktcenter (PKC). I 13 fall (11 %) har polisanmälan skett genom besök på polisstation.

Behov av inledande åtgärder

I samtliga utredningar som granskats har det funnits behov av åtgärder i ärendets inledande skede. I 77 % av brottsmisstankarna har sådana åtgärder vidtagits. I 10 % har visserligen inledande åtgärder vidtagits, men har inte bedömts vara tillräckliga. När det gäller resterande brottsmisstankar, 12 %, har sådana åtgärder inte vidtagits.

Målsägandeförhör

I samtliga fall har det funnits behov av målsägandeförhör. Målsägandeförhör har också hållits avseende 98 %.

Dokumentation

Dokumentation av målsägandens skador har inte bedömts vara relevant i ca hälften av brottsmisstankarna. Någon form av skadedokumentation har skett i 37 % av fallen, men har inte alltid bedömts vara tillräcklig.

Vittnen

Gällande 80 % av alla brottsmisstankar finns uppgift om vittnen, varav förhör har hållits i lämplig omfattning i 77 % av dessa.

Brottsplatsundersökning

Behov av brottsplatsundersökning/teknisk undersökning har funnits i 32 % av de granskade brottsmisstankarna och i knappt hälften av dessa har inte några åtgärder vidtagits eller varit bristfälliga.

Spår

Spår har säkrats i 20 fall (17 %), varav i princip samtliga spår har skickats för analys.

Annan bevisning

Det har funnits behov av att inhämta annan bevisning gällande 33 % av de granskade brottsmisstankarna. I över hälften av dessa fall har man underlåtit att inhämta bevisning eller gjort det i otillräcklig omfattning

Fotokonfrontation

Fotokonfrontation har genomförts i ca hälften av de granskade brottsmisstankarna.

Tvångsmedel

Personella tvångsmedel har inte utförts avseende ca 50 % av brottsmisstankarna, vilket borde ha gjorts i hälften av dessa. Reella

tvångsmedel har utförts gällande 55 brottsmisstankar (48 %). I de fall någon sådan åtgärd inte utförts har det funnits skäl att göra så i 17 % av fallen.

Målsägandebiträde och skadestånd

Vid granskningen har det gjorts den bedömningen att en framställning om målsägandebiträde borde ha gjorts i 75 % av brottsmisstankarna. Åklagaren har vidtagit denna åtgärd i 47 % av dessa fall.

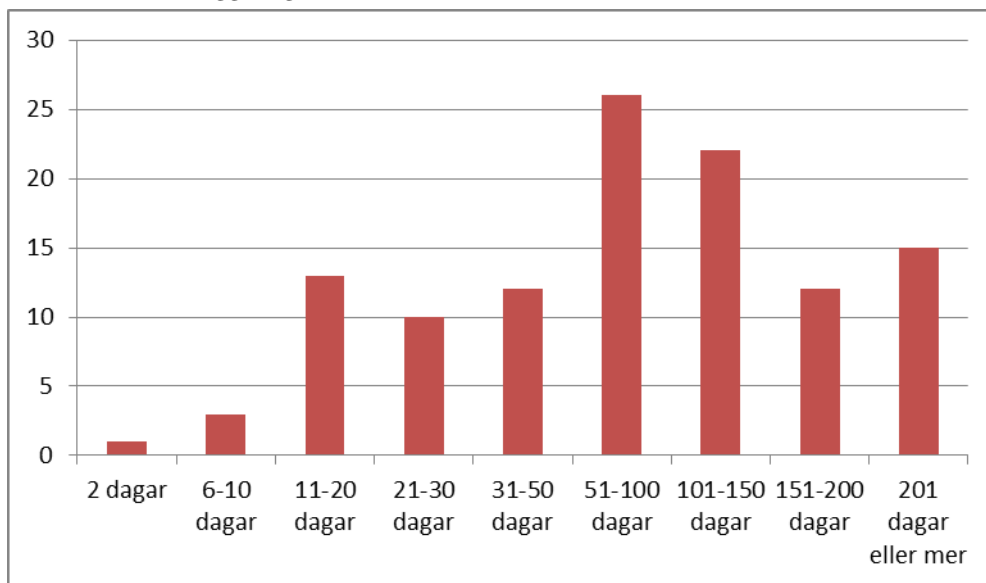
Frågan om skadestånd har uppmärksammats avseende 65 av de granskade misstankarna (57 %).

Offentlig försvarare

Granskningsgruppen har gjort den bedömningen att en framställning om försvarare borde ha gjorts i ca 70 % av de granskade misstankarna. Av dessa brottsmisstankar har åklagaren också gjort en sådan framställning i 73 % av fallen.

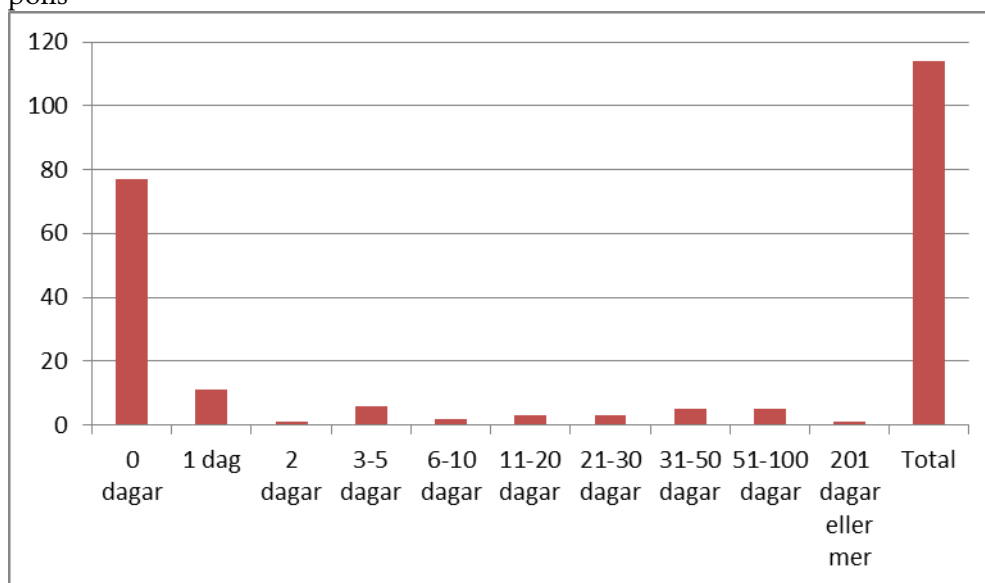
Handläggningstid

Tabell 3 Handläggningstid: Anmälan till avslutande beslut

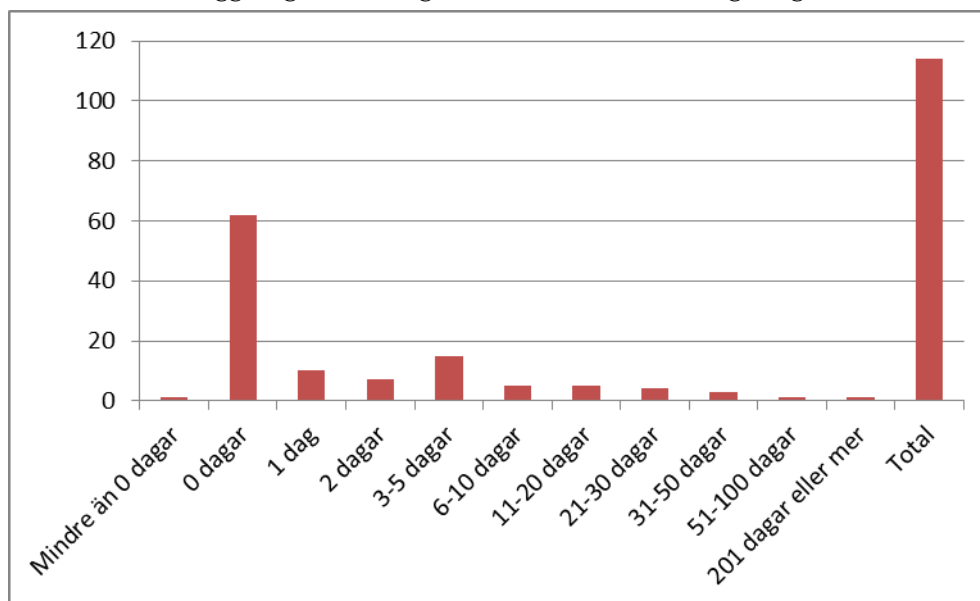
Tabell 3 visar att handläggningstiden från anmälan till avslutande beslut skiftar. I 57 % av fallen är handläggningstiden under 100 dagar. Det innebär att fristen i 2 a § förundersökningskungörelsen hållits i majoriteten av brottsmisstankarna.

Tabell 4 Handläggningstid: Anmälan till första utredningsåtgärd av polis

I tabell 4 kan man se att avseende 67 % av brottsmisstankarna har första utredningsåtgärden hos polisen vidtagits samma dag som anmälan gjorts. I 15 % av fallen har de inledande utredningsåtgärderna dröjt mer än tio dagar.

Tabell 5 Handläggningstid: Åklagarinträde till första åklagaråtgärd

Tabell 5 visar tiden mellan åklagarinträde och första åklagaråtgärd. I över hälften av alla brottsmisstankar vidtas åklagaråtgärden samma dag som ärendet inkommer till åklagaren. I 12 % av fallen dröjer det mer än tio dagar innan första åklagaråtgärden vidtas.

3.2.2. Aktgranskning

De åklagarledda utredningarna synes vara av bättre kvalitet än de polisledda. Här måste beaktas att ett åklagarinträde i de allra flesta fall sker först då det finns en person som är skäligen misstänkt. Det innebär att vissa initiala

utredningsåtgärder redan har gjorts då ett ärende lottats på åklagare, dvs. utredningen har redan nått en viss kvalitet.

När man bedömer kvalitén i de granskade brottsutredningarna måste man också ta hänsyn till att granskningen i flera fall avsett brottsmisstankar i utredningar där åtal väckts mot flera gärningsmän. Dessa utredningar har varit av relativt god kvalitet även om brott inte gått att styrka mot samtliga gärningsmän.

I merparten av utredningarna har åklagarinträdet skett relativt tidigt. I regel har den första åklagaråtgärden vidtagits samma dag eller inom en eller ett par dagar från det att åklagarinträdet skett. I vissa fall kan det dock konstateras att det dröjt ca en vecka innan åklagaren har gett direktiv till polisen om utredningsåtgärder.

Anmälan

Avseende de allra flesta av de granskade brottsmisstankarna har förundersökning inletts genom att polis kommit till platsen efter att målsäganden eller något vittne har ringt till polisen eller LKC. I den övervägande majoriteten av dessa fall har en del inledande åtgärder vidtagits såsom t.ex. förhör med målsäganden och vittnen.

I några fall kan det konstateras att förundersökningen har inletts genom en anmälan till PKC.

Förhör

I denna typ av ärenden är förhörspersonerna, dvs. både målsäganden och vittnen, ofta unga. I några av de granskade utredningarna har polisen inte hållit förhör på brottsplatsen med unga vittnen, utan istället skrivit ner vittnesuppgifterna i PM-form.

Förhör med målsäganden har i princip hållits i samtliga granskade utredningar. Vidare har majoriteten av förhören med målsäganden ägt rum på polistationen.

Vid granskningen har det uppmärksamats att förhören ibland varit bristfälliga. Det gäller såväl målsägande- som vittnesförhör. Det har också i något enstaka ärende förekommit att en person hörts som "annan" trots att han eller hon rätteligen borde ha hörts som misstänkt.

En annan iakttagelse vid granskningen är att åklagare lagt ner utredningen om målsäganden och vittnena varit ovilliga att medverka. Det finns exempel på att utredningen har lagts ner när målsäganden uppgett att han eller hon inte vill medverka, trots att förutsättningar funnits för ytterligare utredningsåtgärder. Det förekommer också att förundersökningen lagts ner utan att alla bevispersoner har hörts.

Dokumentation av skador

I den övervägande delen av de granskade utredningarna, där det varit relevant, har viss dokumentation skett av målsägandens skador eller avsaknad av skador. Dokumentationen har dock inte alltid varit tillräcklig.

Fotokonfrontation

Fotokonfrontation har genomförts i flera av de granskade utredningarna. I flera fall kan konstateras att dokumentationen över genomförandet varit relativt bristfällig.

Vittnen

I flera av de granskade utredningarna finns inte någon uppgift om vittnen. Det har också utifrån dokumentationen varit svårt att avgöra vilka ansträngningar som gjorts för att få tag på vittnen.

Brottsplatsundersökning

Det kan konstateras att det är ovanligt att en brottsplatsundersökning har genomförts i de utredningar som granskats.

Spår

Det är relativt ovanligt att spår har säkrats. I de utredningar där spår har säkrats, har även en analys skett. I några utredningar saknas dock noteringar om spåren verkligen har skickats för analys eller inte.

Övriga utredningsåtgärder

En iakttagelse är att åklagaren relativt sällan gjort en framställan om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller i enlighet med tidigare lagstiftning begärt in telefonlistor.

En av utgångspunkterna inför granskningen har varit att det relativt ofta torde vara aktuellt att säkra filmer från övervakningskameror. Av de granskade akterna framgår emellertid att denna fråga inte har uppmärksamats i tillräcklig omfattning.

Tvångsmedel

Vid granskningen har gjorts den iakttagelsen att personella tvångsmedel inte har använts i den utsträckning som borde ha skett. Istället har de misstänkta, som ofta har varit flera i en och samma utredning, lång tid efter gärningen kallats till förhör.

Skadestånd

Skadeståndsfrågan uppmärksammas oftast högst översiktligt. Polisen ställer inte relevanta frågor och åklagarna uppmärksammar inte detta i sina direktiv. När det gäller frågan om psykiska skador så har detta knappt uppmärksamats överhuvud taget.

Målsägandebiträde

Vid granskningen har framkommit att målsägandebiträde bör förordnas i större utsträckning än vad som gjorts i de aktuella ärendena.

Offentlig försvarare

I en majoritet av utredningarna där det funnits en skäligen misstänkt har en framställan om offentlig försvarare gjorts. Detta borde emellertid ha gjorts i fler fall än vad som skett. I vissa fall har också framställningen gjorts väl sent.

Dokumentation

Bristfällig dokumentation har gjort att ärendena delvis har varit svåra att följa. Det finns anledning att tro att det i flera ärenden saknas relevanta handlingar. Det gäller även i de fall där granskningsgruppen har begärt komplettering. Vid granskningen har det varit nödvändigt att hela tiden ha tillgång till Cåbra. Det beror dels på att akterna i papperform varit otillräckliga, dels på att vissa svar endast har gått att utläsa ur Cåbra.

Beslutsmotivering

Beslutsmotiveringen har i den övervägande majoriteten av de granskade ärendena bedömts vara korrekt utifrån det föreliggande materialet. I de flesta fall har det tydligt framgått av Cåbra att målsäganden fått en underrättelse om beslutet om att förundersökningen lagts ned.

4 Analys och slutsatser

Analysen och slutsatserna utgår från vad som framkommit vid granskningen samt granskningsgruppens egna operativa erfarenheter av utredningar rörande rån mot barn.

4.1 Polisledda förundersökningar

Som redan nämnts har polisen totalt under 2011 behandlat 1335 ärenden rörande rån mot barn, varav förundersökning har inletts i drygt 90 %. Av dessa ärenden har mindre än 20 % redovisats till åklagare.

När det gäller de 156 granskade ärendena har vi kunnat konstatera att det finns en förbättringspotential inom vissa områden, exempelvis anmälningsupptagningen, målsägandeförhöret och inhämtande av bevisning. Om förbättringar sker inom de områden som beskrivs nedan, är det rimligt att anta att fler utredningar kan leda till att någon blir skäligen misstänkt varvid utredningen överlämnas till åklagare.

Anmälan

Uppgifterna i polisanmälan är viktiga när det gäller brottet rån mot barn. Det är angeläget att alla relevanta uppgifter finns med från början i anmälan. Dessa uppgifter ska ligga till grund för inledande utredningsåtgärder. Sådana åtgärder kan t.ex. vara att polisen åker ut till brottsplatsen och inhämtar uppgifter från målsäganden och vittnen samt kontrollerar eventuella övervakningskameror.

Vid aktgranskningen har det framgått att anmälningar som görs via PKC ofta är bristfälliga. Mot denna bakgrund är det därför tveksamt om en sådan anmälan lämpar sig för denna typ av brott.

Målsägande

En ung målsägande kan inledningsvis vackla om han eller hon ska medverka i en utredning. En målsägande kan också behöva några dagar på sig för att samlas sig innan fler detaljer kan lämnas. För att säkra kvalitén i utredningen bör polisen ta en andra kontakt med målsäganden innan en utredning läggs

ner. Syftet är att höra efter om det kan finnas ytterligare uppgifter hos målsäganden som kan föra utredningen framåt.

Kvalitén på målsägandeförhören kan förbättras. Ett närmare fokus på det som händer före och efter brottet skulle kunna vara till hjälp för möjligheten att identifiera en gärningsman. Det är t.ex. relativt vanligt att målsäganden har blivit förföljd före brottet. Film från övervakningskamera är ett utmärkt hjälpmedel, men under målsägandeförhören är det ovanligt med frågor om var målsäganden befunnit sig innan brottet. Det kan t. ex. vara så att målsäganden och gärningsmannen befunnit sig på en plats där kameror funnits. Det är också av intresse att inhämta uppgifter om vart gärningsmannen tagit vägen efter brottet för att se om han eller hon passerat en övervakningskamera.

Fotokonfrontation

Fotokonfrontation har relativt sällan genomförts i de polisleda utredningarna. I realiteten borde det finnas ganska många ärenden där polisen lokalt har en god uppfattning om vem eller vilka som skulle kunna ha begått brottet och där möjligheten finns att visa bilder på eventuella gärningsmän för målsäganden.

Skadedokumentation

I flera fall har skadedokumentationen varit bristfällig. Denna brist bör avhjälpas eftersom det rör sig om bevisning som kan gå om intet för det fall dokumentation inte sker omedelbart. En notering i en polisanmälan om en skada är inte tillräckligt. Skadorna ska dokumenteras noggrant och målsäganden bör dessutom motiveras till att uppsöka läkarvård. I många fall räcker det inte enbart med journalanteckningar, ibland krävs ett rättsintyg. Utgångspunkten bör vara att en ordentlig skadedokumentation ska ske oavsett om det finns en skälig misstänkt eller inte.

Tvångsmedel

Det är svårt att dra några slutsatser angående tvångsmedel i de granskade polisärendena. Det är möjligt att fler adekvata utredningsåtgärder skulle kunna leda till en punkt i utredningen där tvångsmedel varit möjligt.

I några fall har det funnits skäl för tvångsmedel, men någon sådan åtgärd har inte utförts. Anledningarna till det kan vara flera. Enligt granskningsgruppens egna erfarenheter kan polis och åklagare vara av den uppfattningen att det inte är meningsfullt med personella tvångsmedel. En förundersökning ska bedrivas förutsättningslöst. Tvångsmedel bör tillämpas när förutsättningarna är uppfyllda.

Inre spaning

Polisen borde sprida signalementsuppgifter samt bilder från t.ex. övervakningskameror i större omfattning än vad som skett i de granskade ärendena. En sådan spridning kan ske inom myndigheten och till externa kontakter (fältarbetare m.m.). Det är en viktig utredningsåtgärd och borde ske regelmässigt. Det är möjligt att det förekommer oftare än vad granskningen visat, men i sådana fall har åtgärden inte dokumenterats.

Dokumentation

De granskade ärendena har många gånger saknat beslutet om nedläggning, tidpunkt för denna eller motivering till beslutet.

Rent allmänt kan sägas att dokumentationen har varit bristfällig i flera ärenden, vilket har försvårat granskningens genomförande.

Metodstöd

Vid granskningen av vissa ärenden kan det konstateras att polisen använt sig av mallar och "lathundar". Dessa ärenden har hållit en högre kvalitet på de inledande utredningsåtgärderna än övriga ärenden.

4.2 Åklagarledda förundersökningar

En förundersökning avseende rån mot barn ska ledas av en åklagare när det finns en skälig misstänkt. Som tidigare nämnts i avsnitt 3.2.2 har som regel ett antal utredningsåtgärder genomförts när ärendet överlämnas till åklagaren. I och med att det finns en skälig misstänkt inriktas utredningen på att klarlägga huruvida den misstänkte är skyldig eller inte. Det är därför naturligt att de åklagarledda utredningarna är mer fylliga än de polisledda.

Den övervägande delen av de granskade åklagarledda förundersökningarna är ur kvalitetshänsyn godtagbara. Målsäganden, misstänkta och vittnen hörs i stor utsträckning. Det finns dock förbättringsområden. En del av de förbättringsområden som nämns nedan berör den del av utredningen då åklagaren ännu ej inträtt som förundersökningsledare.

Om förbättringar sker inom nedan angivna områden är det rimligt att anta att fler utredningar skulle kunna leda till åtal. Det går emellertid inte att dra några generella slutsatser huruvida de granskade ärendena hade kunnat leda till åtal om sådana åtgärder hade vidtagits.

Polisanmälan/inledande åtgärder

Utredningen i detta skede leds oftast av polisen om inte personella tvångsmedel har aktualiserats. De brister som iakttagits i polisärendena, har iakttagits även i de åklagarledda utredningarna.

Det kan konstateras att av de anmälningar som gjorts via PKC i de granskade ärendena, har endast ett mindre antal gått vidare till åklagare.

Tidiga direktiv/åtgärder

I de flesta av de granskade utredningarna har den första åklagaråtgärden vidtagits inom en eller ett par dagar från det att åklagarinträdet skett. I vissa fall har det dock dröjt över en vecka, vilket är för lång tid. Åklagaren måste vara aktiv och omgående ge direktiv så att utredningen drivs framåt. Det gäller inte minst när unga personer är inblandade, bl.a. eftersom tidsfrister måste iakttas.

I några ärenden kan man se att förhören med målsäganden har dragit ut på tiden. Det framgår av granskningen att förutsättningar har funnits i vissa fall

att genom ett målsägandeförhör identifiera en gärningsman och stärka bevisningen. I stället har man dröjt med denna åtgärd och hört målsäganden långt senare, vilket fått till följd att bevisningen försämrats.

Målsägandeförhör

Förhör med målsäganden är ett av de absolut viktigaste bevismedlen i en förundersökning om rån mot barn. I 17 § förundersökningskungörelsen anges att förhör med någon som är under 18 år inte får äga rum fler gånger än vad som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa. Ett förhör som hålls direkt i anslutning till brottet är ofta, av naturliga skäl, ofullständigt. Vid granskningen har framkommit att det i regel är nödvändigt att hålla ett andra förhör med målsäganden vid denna typ av ärenden. Det finns också anledning att överväga om det andra förhöret med målsäganden bör hållas på brottsplatsen. Därigenom kan målsäganden ges möjlighet att bättre beskriva hur rånet har gått till, varifrån rånaren kom och ge detaljer som annars inte skulle komma fram. Ett sådant förhör skulle kunna videofilmas. Under alla förhållanden – om förhöret hålls på polisstationen – bör en karta eller skiss över brottsplatsen finnas tillgänglig vid förhöret så att målsäganden kan lämna detaljer, t.ex. rörande var han eller hon befunnit sig strax före och efter händelsen. Genom ett sådant förhör kan det göras en bedömning om det finns skäl att inhämta filmer från övervakningskamera eller genomföra en dörrknackning.

Det är självklart av betydelse att polis och åklagare driver utredningen i de fall bevisningen tillåter, oberoende av om målsäganden i förhöret uttrycker ovilja att medverka vid utredningen. I dessa ärenden är målsäganden ofta mycket ung. Deras vilja att medverka kan variera från tid till annan allteftersom lojaliteten eller möjligtvis rädslan skiftar. Vidare kan det vara mycket betungande för en ung målsägande att känna att han eller hon har makten att påverka huruvida en utredning ska drivas eller inte. Det gäller särskilt om man känner rädsla för gärningsmannen/gärningsmännen.

Skadedokumentation

I flera fall har skadedokumentationen visat sig vara bristfällig, t.ex. genom att endast en notering om skadan har gjorts i polisanmälan.

Skador ska dokumenteras. Vidare ska journalutdrag och rättsintyg inhämtas vid behov. Det är också angeläget att relevanta frågor ställs till målsäganden angående de eventuella skador (både fysiska och psykiska) som uppstått.

Skadestånd

Skadestandsfrågan har ofta uppmärksammats högst översiktligt i de granskade ärendena. Polisen har inte ställt relevanta frågor och åklagarna har inte uppmärksammat detta i sina direktiv. Psykiska skador har knappt uppmärksammats överhuvud taget i de granskade utredningarna.

Rättegångsbalken ställer krav på att åklagaren ska se till att skadestandsfrågan utreds under förundersökningen. Av den anledningen är det angeläget att dokumentation av skador sker på ett tillförlitligt och korrekt sätt och att målsägandens yrkanden om skadestånd klarläggs.

Fotokonfrontation/bilder

Fotokonfrontationer har gjorts i godtagbar omfattning, men dokumentationen är inte alltid tillfredsställande.

En fotokonfrontation ska dokumenteras på ett tillförlitligt sätt, t.ex. i en promemoria. Det kan vara av stor betydelse vid en kommande rättegång.

Ibland kan det vara lämpligt att låta målsäganden och vittnen titta på filmer/bilder från övervakningskameror i syfte att identifiera gärningsmän. Det bör ske så snart som möjligt i anslutning till händelsen samt dokumenteras noga så att det blir förståeligt för den som ska läsa förundersökningsprotokollet.

Vittnen

I vissa av de granskade ärendena har det varit svårt att utläsa om det funnits vittnen eller om det varit meningsfullt att söka efter vittnen. Det är av betydelse för förundersökningens genomförande att dessa uppgifter finns dokumenterade.

De tar ofta nödvändigt att höra ett vittne på nytt, i vart fall om det första förhöret är bristfälligt eller nya omständigheter uppkommit.

I några av utredningarna har polisen skrivit ner vittnesuppgifter från unga personer i PM-form. Det är granskningsgruppens uppfattning att det kan bero på att den enskilde polismannen är osäker på vilka regler som gäller vid förhör med unga personer.

Brottsplatsundersökning

I ett ärende som avser ett så allvarligt brott som rån bör som huvudregel gälla att brottsplatsen ska dokumenteras med fotografier och med en karta/skiss.

Det är möjligen inte så märkligt att spår saknas då en eller flera gärningsmän under ett relativt snabbt förlopp har rånat en målsägande, men å andra sidan är det svårt att säkra några spår när brottsplatsundersökningar så sällan genomförs. Åklagare och polis bör därför noga överväga om det finns skäl att genomföra en brottsplatsundersökning.

Annan bevisning

I de granskade utredningarna har telefonlistor sällan använts. Uppgifter om var den misstänktes telefon befunnit sig (och hur den aktiverats före, under och efter brottet) torde ha relativt högt bevisvärde i den typ av utredningar det nu är fråga om.

Telefonlistor kan vara av stor betydelse när det gäller att föra utredningen framåt. Efter beslut av tingsrätt kan polis och åklagare få ut telefonlistor om historiska uppgifter enligt bestämmelserna om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleövervakning). Bestämmelserna finns i 27 kap 19 § rättegångsbalken. En sådan åtgärd får endast ske om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Övervakningskamera

Betydelsen av övervakningskameror har poängterats tidigare i rapporten. I alla ärenden som rör allvarlig brottslighet bör uppmärksammas om brottsplatsen – eller dess närhet – täcks av en sådan kamera. I sådana fall bör filmen inhämtas. Målsäganden, vittnen och gärningsmän kan också ha iakttagits på annan plats före eller efter brottet där övervakningskamera finns.

Tvångsmedel

I flera av de granskade ärendena har man kunnat konstatera att det funnits förutsättningar för tvångsmedel, men att gärningsmännen istället kallats till förhör lång tid efter själva gärningen. Eftersom det ofta är flera misstänkta i samma mål har gärningsmännen möjlighet att tillrättalägga sina berättelser. Förutsättningarna att styrka brott minskar därmed avsevärt.

Det finns ofta skäl att överväga både personella och reella tvångsmedel när det gäller brottet rån mot barn. Eftersom kollusionsfaran vanligtvis är mycket stor i dessa mål, i vart fall i inledningskedet, gäller detta även om gärningsmannen är ung. Det är naturligtvis viktigt att beakta att tvångsmedel mot unga personer ska användas restriktivt och med urskillning. Är en person under 18 år krävs synnerliga skäl för ett anhållande.

Målsägandebiträde

Det föreligger en presumtion för att ett målsägandebiträde ska förordnas vid brottet rån mot barn. Det borde göras i något större utsträckning än vad som varit fallet i de granskade ärendena.

Offentliga försvarare

I de granskade ärendena kan man se att försvarare borde ha förordnats samt varit närvarande vid förhör i något större utsträckning än vad som skett. Eftersom rån är ett allvarligt brott bör presumtionen vara att en försvarare ska förordnas så snart som möjligt samt närvara vid förhör. Detta gäller särskilt utredningar där gärningsmannen är ung. Om gärningsmannen är under 18 år bör åklagaren så långt det är möjligt sträva efter att försvarare ska närvara vid det första förhöret i samband med delgivning av brottsmisstanke.

4.3 Förslag till åtgärder och rekommendationer

De granskade ärendena rör målsäganden under 18 år. I flertalet av utredningarna (ca 60 % av brottsmisstankarna) är också den misstänkte under 18 år. Som angetts ovan (avsnitt 2.5) gäller särskilda tidsfrister vid sådana förundersökningar. Detta är av betydelse för vår bedömning av de åtgärder som kan krävas i anledningen av granskningen.

Anmälningsrutiner

De inledande utredningsåtgärderna i anslutning till brottet är av central betydelse för en framgångsrik brottsutredning. Även uppgifterna i anmälan är av betydelse. En av slutsatserna vid granskningen är att en polisanmälan som sker via PKC i allmänhet håller en lägre kvalitet. Vidare förekommer det i högre utsträckning att inledande utredningsåtgärder fördröjs vid denna typ av anmälan. Enligt granskningsgruppens uppfattning bör det utvärderas huruvida

det är lämpligt med denna typ av anmälningsupptagning vid så allvarliga brott som det nu är fråga om.

Vid granskningen har det uppmärksammats att det finns brister vad gäller utredningsåtgärder. Detta kan åtgärdas genom utbildning och ett utvecklat metodstöd, t.ex. i form av mallar och "lathundar". I vissa fall är det fråga om policy eller rutinfrågor, som kräver ett förändrat förhållningssätt.

Granskningsgruppen har följande rekommendationer.

Utbildnings- och metodstöd

- Vid en anmälan om rån mot barn är det av betydelse att polisen i *anslutning* till anmälan inhämtar de uppgifter som är möjliga vid brottsplatsen, t.ex. genom förhör med målsäganden och vittnen.
- Det är av vikt att polisen tydligt dokumenterar huruvida det finns relevanta vittnen som bör höras.
- Målsägandeförhöret bör hållas så snart som möjligt efter brottet. Vid denna typ av utredningar är det ofta nödvändigt att hålla ytterligare ett förhör innan en utredning avslutas. Målsägandeförhöret bör planeras och utföras på ett sätt som gagnar utredningen.
- Fokus bör läggas på att utreda målsägandens möjlighet till skadestånd. Åklagaren bör uppmärksamma skadeståndsfrågan i större utsträckning i sin direktivgivning.
- Målsägandens skador ska dokumenteras på ett godtagbart sätt.
- Åklagaren ska driva utredningen framåt, vilket sker genom aktiv förundersökning och snabba direktiv.

Policyfrågor

- Polis och åklagare ska driva förundersökningen framåt så länge som bevisningen tillåter. Det gäller oavsett om målsäganden vill medverka eller inte.
- Åklagaren ska vara restriktiv med tvångsmedel för unga lagöverträdare. Det är dock angeläget att tvångsmedel används i de fall det finns förutsättningar. Risken är annars att bevisning går förlorad
- Utgångspunkten är att en framställan om målsägandebiträde ska ske vid denna typ av brott. Detta bör ske så snart det är möjligt.
- En försvarare ska förordnas så tidigt som möjligt under utredningen. Det gäller särskilt om gärningsmannen är under 18 år.

Förbättrade rutiner

- För att det ska vara möjligt att skapa en överblick över ärendet krävs en tillförlitlig dokumentation av vidtagna utredningsåtgärder. Polisen bör se över rutinerna när det gäller dokumentation.

Ewa Nyhult
Vice överåklagare

Camilla Larsson

Bilaga – Granskningsmall, UC Stockholm, rån mot barn

A. Allmänna uppgifter

A1. Åklagarkammare

A2. AM-nummer

A3. BMID-nummer

A4. Polismyndighet

A5. K-nummer

A6. Brottstyp

☐ Våldtäkt	☐ Misshandel mot barn	☐ Barnpornografibrott
☐ Rån mot barn	☐ Bostadsinbrott	☐ Bedrägeri
☐ Misshandel av obekant	☐ Felaktigt registrerad, ingår inte i målpopulationen	

A7. Hur har ärendet inletts?

☐ Ptr på plats ¹	☐ PKC	☐ LKC
☐ Besök på polisstation	☐ Skriftlig anmälan	☐ Redovisningsanmälan

A8. Beslutsfattare för avskrivningsbeslutet

☐ Polismyndighet	☐ Åklagare

A9. Beslut

☐ Fu inleds inte	☐ Fu nedläggs	☐ Åtal väcks inte
-

¹ Alternativet omfattar även att patrull har beordrats ut av LKC efter att någon ringt in dit

A10. Beslutsmotivering²

☐ Ej brott	☐ Spaningsuppslag saknas
☐ Ej Spaningsresultat	☐ Går uppenbarligen ej att utreda
☐ Ej anledning anta brott	☐ Bevisproblem
☐ Annat	

A11. Bedöms beslutsmotiveringen vara korrekt?

☐ Ja	☐ Nej

B. Om fu ej inletts³**B1. Om fu ej inletts, borde fu ha inletts?**

☐ Ja	☐ Nej

C. Relevanta utredningsåtgärder**C1. Har det funnits behov av utredningsåtgärder i ärendets inledande skede?⁴**

☐ Ja	☐ Nej	☐ Kan inte bedömas

C2. Om svaret på C1 är ja, har sådana utredningsåtgärder vidtagits i det inledande skedet?⁵

☐ Ja	☐ Delvis men ej tillräckliga
☐ Nej	

C3. Har det funnits behov av förhör med målsäganden?

☐ Ja	☐ Nej	☐ Målsägande finns inte

C4. Om svaret på fråga C3 är ja, har förhör med målsäganden hållits?

☐ Ja	☐ Nej

---

² Det är vanligt att polisen använder sig av brottskoden för en beslutsmotivering (vanligen annat), trots man ur polisens fritext kan tolka in att motiveringen borde vara en annan. Som exempel kan nämnas att polisen fyller i brottskoden annat trots att motiveringen är uppsåt kan ej styrkas eller liknande. I ett sådant fall skall vi kryssa i beslutsmotivering annat och att beslutsmotiveringen inte bedöms vara korrekt; vi låter alltså brottskoden styra. Förekommer detta ofta bör det avspelas i de enskilda rapporterna.

³ Om fu inte inletts besvaras denna fråga. Därefter besvaras frågorna D1 avseende datum för anmälan till polis och avslutande beslut samt fråga E4 rörande om målsäganden har underrättats om det avslutande beslutet i ärendet. Därefter avslutas granskningen.

⁴ Alla typer av utredningsåtgärder avses.

⁵ Om åtgärderna i och för sig har utförts, men i ett senare utredningsskede, besvaras frågan med nej.

Dokumentation av skador (endast våldtäkt, misshandel mot barn, misshandel av obekant och rån mot barn)

C5. Har dokumentation skett av målsägandens skador/avsaknad av skador?

- Ja Nej Ej relevant⁶

C6. Om svaret på fråga C5 är ja, är befintlig skadedokumentation tillräcklig?

- Ja Nej

C7. Finns det någon skäligen misstänkt/några skäligen misstänkta?⁷

- Ja Nej

C8. Om svaret på fråga C7 är ja, har dokumentation skett av den misstänkte/de misstänkta skador/avsaknad av skador?

- Ja Nej Ej relevant

C9. Om svaret på fråga C8 är ja, är befintlig skadedokumentation tillräcklig?

- Ja Nej
-

C10. Finns det uppgift om vittnen?

- Ja Nej Oklart

C11. Om svaret på fråga C10 är ja, har förhör hållits med vittnen i lämplig omfattning

- Ja Nej⁸

C12. Har det funnits behov av brottsplatsundersökning/teknisk undersökning?

- Ja Nej

C13. Om svaret på fråga C12 är ja, har brottsplatsundersökning/teknisk undersökning genomförts?

- Ja Delvis, ej i tillräcklig omfattning Nej
-

⁶ Bör användas om dokumentation ej är relevant, som vid rån mot barn när endast hot skett.

⁷ Detta avser dels de personer som polisen angett som misstänkta, dels de personer där det klart framgår av ärendet att de varit misstänkta.

⁸ Nejrutan skall inte kryssas i om det finns uppgifter om vittnen, som inte har kunnat identifieras eller inte kunnat höras av annan anledning, om tillräckliga ansträngningar gjorts för att få förhör till stånd. Nejrutan skall inte heller kryssas om utredningen är tillfyllest även utan något vittnesförhör (exempelvis vid barnpornografiärenden). I båda dessa fall kryssas jarutan i.

C14. Har spår säkrats under förundersökningen?

- Ja Nej

C15. Om svaret på fråga C14 är ja, har spåren, där det varit nödvändigt, skickats för analys?

- Ja Nej Ej relevant

C16. Har det funnits behov att inhämta annan bevisning?

- Ja Nej Oklart

C17. Om svaret på fråga C16 är ja, har sådan bevisning inhämtats?

- Ja Delvis, men ej i tillräcklig omfattning
 Nej

C18. Finns det skäligen misstänkt/misstänkta i ärendet?⁹

- Ja Nej

C19. Om svaret på fråga C18 är ja, har förhör hållits med den/dessa personer?

- Ja Nej

R. Ärendespecifika frågeställningar, Rån mot barn**R1. Har fotokonfrontation genomförts?**

- Ja Nej

R2. Om svaret på fråga R1 är nej, borde en fotokonfrontation gjorts?

- Ja Nej Kan inte bedömas

R3. Har personella tvångsmedel (anhållande, hämtning till förhör) genomförts

- Ja Nej

R4. Om svaret på fråga R3 är nej, borde en sådan åtgärd ha genomförts?

- Ja Nej Kan inte bedömas

R5. Har reella tvångsmedel (beslag, husrannsakan) genomförts?

- Ja Nej

---

⁹ Detta avser dels de personer som polisen angett som misstänkta, dels de personer där det klart framgår av ärendet att de varit misstänkta.

R6. Om svaret på fråga R5 är nej, borde en sådan åtgärd ha genomförts?

Ja Nej Kan inte bedömas

D. Handläggningstid

D1. Ange datum (ÅÅMMDD) för följande händelser i utredningen:

Anmälan till polis:

_____

Första utredningsåtgärd hos polis:

_____

Åklagarinträde:

_____

Ej åklagarinträde

Första åklagaråtgärd:¹⁰

_____

Avslutande beslut:

_____

E. Brottsofferfrågor m.m.

E1. Borde framställning om målsägandebiträde gjorts med hänsyn till det anmälda brottet?¹¹

Ja Nej

E2. Om svaret på fråga E1 är ja, har framställning om målsägandebiträde gjorts?

Ja Nej

_____

¹⁰ Den första åtgärden i ärendet åklagaren gör, oavsett om det är direktiv, beslut om tvångsmedel eller något annat.

¹¹ Bedömningen görs utifrån situationen i det enskilda ärendet, inte allmänt utifrån brottstyp.

E3. Har frågan om skadestånd uppmärksammats?

- Ja Nej

E4. Har målsäganden underrättats om det avslutande beslutet i ärendet?

- Ja Nej Oklart

E5. Är målsäganden i ärendet barn?

- Ja Nej

E6. Om svaret på fråga E5 är ja, borde framställning om särskild företrädare gjorts med hänsyn till barnets relation till den misstänkte eller närstående till misstänkt?¹²

- Ja Nej Ej relevant

E7. Om svaret på fråga E6 är ja, har framställning om särskild företrädare gjorts?

- Ja Nej

F. Frågor angående försvarare**F1. Borde framställning om offentlig försvarare gjorts?**

- Ja Nej
 Skäligen misstänkt saknas

F2. Om svaret på fråga F1 är ja, har framställning om offentlig försvarare gjorts?

- Ja Nej

G. Särskilda iakttagelser (exempelvis om dokumentationen i ärendet varit otillräcklig):

---

¹² Nejrutan skall endast användas som svar när närstående relation finns mellan barn och misstänkt eller mellan barn och närstående till misstänkt, men bedömningen görs att särskild företrädare ändå inte skall förordnas. Ej relevant används i övriga fall.